

Janusz Smołucha

ORCID: 0000-0003-2633-7093
Akademia Ignatianum w Krakowie

s. Elżbieta Elena Wróbel

ORCID: 0000-0002-8158-564X
Akademia Ignatianum w Krakowie

Tomasz Graff

ORCID: 0000-0002-2142-086X
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Wstęp

Oddajemy czytelnikom kolejny numer „Rocznika Filozoficznego Ignatianum”. Prawie w całości poświęcony został on Mikołajowi Zebrzydowskiemu. Stan badań na jego temat zarysowany został w pierwszym tekście autorstwa Elżbiety E. Wróbel i Tomasza Graffa. Drugi z wymienionych autorów w osobnym artykule przedstawił także problematykę związaną z rozwojem majątku Floriana Zebrzydowskiego w miarę wzrostu jego znaczenia politycznego na dworze króla Zygmunta Augusta. Szczególny nacisk położono na studium przypadku (*case study*). Autor analizuje bowiem nabycie przez Zebrzydowskiego dóbr w Radoczy koło Wadowic, ukazując perspektywę konieczności podjęcia dalszych badań nad powiększeniem majątku Floriana Zebrzydowskiego i jego rodziny. Artykuł wieńczy aneks, wraz z edycją w języku łacińskim i polskim tłumaczeniu dokumentu, w którym „Zygmunt August nadaje Florianowi Zebrzydowskiemu prawo zbudowania tamy na rzece Skawie i poprowadzenia stamtąd wody fosą przez ziemie dóbr Wadowice dla zbudowania stawów rybnych w dobrach Radocza”.

Artykuł Bartłomieja Wołyńca *O rzekomym drugim małżeństwie Mikołaja Zebrzydowskiego* porusza natomiast kwestie genealogiczne, szczególnie skupiając się na wyjaśnieniu kwestii interpretacji zapisu z Metryki Koronnej dotyczącego małżeństwa Mikołaja Zebrzydowskiego z Dorotą z Herburtów. Niejednoznaczne tłumaczenie użytego tam zwrotu *ad secundas nuptias* wprowadziło do literatury sugestię, iż Zebrzydowski był dwukrotnie żonaty. Autor wyjaśnia ostatecznie tę kwestię, odnosząc to sformułowanie do ewentualnego powtórnego małżeństwa Doroty w przypadku wcześniejszej śmierci Zebrzydowskiego.

Kolejny autor, Przemysław Gawron, w artykule *Kariera wojskowa wojewody krakowskiego Mikołaja Zebrzydowskiego* omawia znaczenie służby wojskowej w karierze przyszłego wojewody krakowskiego i rokoszanina. W świetle przeprowadzonych badań można dostrzec zaangażowanie Zebrzydowskiego w kwestie wojskowe, najpierw jako rotmistrza jazdy nadwornej, później wojska kwarcianego, a następnie jako starosty krakowskiego, wojewody lubelskiego i hetmana nadwornego. Wszystkie te stopnie jego awansu wiązały się także z aktywnością wojskową, wymagającą od Zebrzydowskiego pewnej sprawności w dowodzeniu nieraz znaczącymi liczebnie oddziałami wojskowymi. Jednakże w opinii autora zaangażowanie militarne było jedynie etapem w karierze politycznej Zebrzydowskiego i służyło raczej nawiązaniu wartościowych znajomości i zyskaniu łaski królewskiej, która zaowocowała w następnych latach nowymi urzędami i nadaniami kolejnych starostw.

W nieco odmienny sposób postać Mikołaja Zebrzydowskiego jako starosty krakowskiego ukazał Kacper Górski, który w artykule *Mikołaj Zebrzydowski starostą generalnym krakowskim (1585–1620)* omówił jego działalność administracyjną i sądową w czasie sprawowania tego urzędu. Jest to studium przypadku pozwalające dokładnie odtworzyć procedurę objęcia przez Zebrzydowskiego starostwa krakowskiego oraz jego zaangażowanie w sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, gdyż z racji piastowania tego urzędu Zebrzydowski był zobowiązany m.in. do nadzorowania roków sądu grodzkiego, które teoretycznie przypadały co 6 tygodni. Interesujące jest porównanie działalności Zebrzydowskiego jako starosty w stosunku do jego poprzednika (Jana Zamojskiego) i następcy (Gabriel Tarnowski) oraz kwestie związane ze sprawowaniem urzędu w okresie rokoszu. Autor wyjaśnia też okoliczności sporu Zebrzydowskiego z królem Zygmuntem III, szczególną uwagę poświęcając kamienicy starościńskiej, będącej (w opinii wielu współczesnych uczestników tych wydarzeń) zasadniczym motywem tego konfliktu.

Zebrzydowskiego jako polityka cenionego przez dyplomację watykańską ukazuje artykuł Janusza Smołuchy *Aktywność publiczna Mikołaja*

Zebrzydowskiego w czasie krakowskich negocjacji w sprawie zawarcia antytureckiej Ligi Świętej w 1596 r. Sprawujący wówczas funkcję marszałka wielkiego koronnego Zebrzydowski brał udział w rozmowach, jakie toczyły się w Krakowie pod przewodnictwem legata papieskiego Enrica Caetanego, który w imieniu papieża Klemensa VIII usiłował skłonić Rzeczpospolitą do udziału w organizowanej antytureckiej Lidze Świętej. Pomimo iż zabiegi te nie zakończyły się sukcesem, warte podkreślenia jest bezpośrednio zaangażowanie w ten projekt stojącego wówczas u progu swojej kariery publicznej Mikołaja Zebrzydowskiego.

W kolejnym artykule *Mikołaj Zebrzydowski i Piotr Skarga SI – historia wzajemnych relacji* ks. Andrzej Bruździński ukazuje znajomość tych dwóch ważnych nie tylko dla swojej epoki postaci. Na podstawie zachowanych źródeł, zwłaszcza korespondencji, autor dokonał analizy okoliczności ich poznania, a następnie współpracy, szczególnie na polu dobroczynności w Krakowie. Omówił także sprawę podjętej przez Skargę w imieniu króla mediacji w dobie rokoszu, której przebieg ostatecznie potwierdził ochłodzenie stosunków jezuitę z Zebrzydowskim.

Nowatorskie spojrzenie na postać Zebrzydowskiego przedstawiła Agnieszka Pawłowska-Kubik w artykule *Mikołaj Zebrzydowski (1553–1620) jako epistolograf*. Analizie zostały poddane jedynie listy związane z działalnością publiczną Zebrzydowskiego, gdyż nie jest znana jego korespondencja prywatna. Autorka zwróciła szczególną uwagę na „warstwę głęboką” listów zawierającą informacje przekazywane przez nadawcę w sposób nieuświadomiony oraz na ich warstwę językową. Wnioski wypływające z tych badań pozwalają spojrzeć na Zebrzydowskiego jako człowieka pragmatycznego, oszczędnie, ale zręcznie posługującego się słowem, którego listy skierowane do zbiorowego odbiorcy dodatkowo ujawniają w nim polityka umiejętnie stosującego narzędzia retoryczne w celu osiągnięcia zamierzonego skutku.

Z kolei artykuł Elżbiety E. Wróbel ukazuje wybrany aspekt z bogatej działalności charytatywnej Zebrzydowskiego, dotyczący fundacji szpitala dla inwalidów wojskowych w rodowych dobrach w Zebrzydowicach. W tym kontekście omówiony został dokument bpa krakowskiego Bernarda Maciejowskiego z 1601 roku, który odnosił się do prośby wojewody o przeniesienie praw miejscowej parafii na ową prepozyturę szpitalną utworzoną w 1599. Opisana sytuacja jest zarazem przykładem współdziałania w ówczesnym Kościele elementów duchownego i świeckiego, co miało wpływ nie tylko na życie parafii, ale także lokalnej społeczności. Wersja łacińska tego dokumentu oraz tłumaczenie na język polski zostały zamieszczone w aneksie.

Nieznanymi dotąd aspektami związanymi z fundacją drózek kalwaryjskich zajął się Mirosław Płonka w artykule *Niedostrzegane skutki fundacji kompleksu kalwaryjskiego Mikołaja Zebrzydowskiego*. Autor wskazał na ekonomiczne i społeczne konsekwencje tego przedsięwzięcia dla mieszkańców okolicznych miejscowości, głównie Stronia, Zakrzowa i Leśnicy, na których gruntach częściowo powstała ta pierwsza polska *Nowa Jerozolima*. Analizując akta sprawy toczącej się w 1687 roku przed krakowskim sądem biskupim a dotyczącej mesznego należnego proboszczowi stryszowskiemu, autor przedstawił opinie samych mieszkańców owych terenów na temat zmian, jakie zaszły w ich życiu po powstaniu drózek kalwaryjskich. Pomimo zubożenia na skutek utraty najżyźniejszych gleb mieli poczucie złożenia ofiary na zbożny cel, co w pewien sposób łagodziło te negatywne skutki.

Teksty poświęcone Mikołajowi Zebrzydowskiemu zamyka artykuł Agaty Chrobot i Jacka Pielasa *Majątek ziemski Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego (1620–1641)*, czyli jedyne go syna, a zarazem spadkobiercy Mikołaja. Wnikliwa analiza krakowskich ksiąg grodzkich z lat 1618–1641, a szczególnie wydziału ojcowskiego dokonanego przez Jana Zebrzydowskiego (1583–1641) na rzecz synów: Michała (1613–1667) i Franciszka Floriana (1615–1650), uzupełniona przez informacje z innych źródeł, pozwala poznać pośrednio także zasobność majątkową jego antenatów: ojca Mikołaja i częściowo także dziada Floriana. Artykuł zamyka aneks, w którym autorzy zamieścili dokument przytaczany w tekście: *Wydział dóbr ziemskich uczyniony przez Jana Zebrzydowskiego, miecznika koronnego między jego synami Michałem, starostą lanckorońskim, i Franciszkiem, starostą nowokorczyńskim i szereszowskim na zamku w Nowym Mieście Korczynie 10 grudnia 1640 r.*

Ostatnim tekstem publikowanym w tym numerze jest artykuł Magdaleny Filipczuk prezentujący twórczość dwudziestowiecznego filozofa Lina Yutanga, pisarza i eseisty, odwołującego się w swojej twórczości do tradycyjnej myśli chińskiej. Autorka osadziła pisma Lina w szerszym kontekście jego epoki i wskazała związki, jakie łączy jego myśl z anglosaską tradycją filozoficzną, zwłaszcza z pragmatyzmem.